

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

✠ Τ Ο Μ Ε Γ Α Λ Ο Π Α Ι Δ Ι ✠

3.—

Ἡ σκηνὴ ἔκλεισε κι ὁ κόσμος σὰ βεβαιώθηκε πὼς δὲν εἶχε ἄλλο τίποτα νὰ περιμένῃ, σηκώθηκε νὰ φύγῃ. Σὲ λίγο ὁ καφενὲς εἶτανε ἄδειος· οἱ ἀνθρώποι γυρίζανε στὰ σπίτια τους κρατώντας στὰ χέρια μικρὰ φαναράκια με λάδι ἢ λαδιὰ ἀναμμένα, γιὰ νὰ τοὺς φέγγουνε στὰ στενοσόκκακκ. Δυὸ πράματα τοὺς εἶχανε κάνει ξεχωριστὴν ἐντύπωση. Ἡ αὐτοχτονία τῆς κόρης καὶ τὸ φέροισμο τοῦ Ἀλέξη.

— Καλά, μὰ χάθηκε ἓνα ἔργο πατριωτικὸ, θρησκευτικὸ. Τί νὰ τὸν κάνω ἐγὼ τὸν ἔρωτα; Αὐτὰ εἶναι διαβολικὰ πράματα ποὺ σηκώνουνε τὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἔλεγε στὸ δρόμο ὁ κύρ Ἀναστάσης ὁ ψάλτης σὲ μιὰ παρέα καθὼς γυρίζανε ὅλοι μαζί στὸ σπίτι.

— Ἄμ ἐκεῖνος ὁ Ἀλέξης, δὲ ντράπηκε νάνεβῃ στὸ πάλκο; Δάσκαλος καὶ θεατρίνος, μὴ χειρότερα. Μὲ τί μούτρα θὰ παρουσιαστῇ αὐριο στὸ σχολεῖο, εἶπεν ὁ κύρ Σταῦρος, ὁ δικαστικὸς κλητῆρας, ἓνας ἀπὸ τῆ συντροφιά,

— Κρίμα, κρίμα. Δὲ θάχῃ καλὸ τέλος αὐτὸ τὸ παιδί, μουρμιούρισε ὁ κύρ Ἀγγελῆς.

4.

Σκυμμένος πάνω σὲ μιὰ κόλλα χαρτί ὁ Ἀλέξης γράφει γράμμα στὸ φίλο του. Εἶναι τώρα κάμποσος καιρὸς, ποὺ ὁ Ἀλέξης νοιώθει τὴν ἀνάγκη νάνοῖξῃ σὲ κάποιονε τὴν καρδιά του, καὶ σὰ δὲ βροῖσκει κανένανε στὸ χωριὸ νὰ τοῦ ξεμυστηρευτῇ τὴς σκέψες του, πιάνει τὴν πέννα κι ἀρχίζει νὰ γιομίζει κόλλες γιὰ νὰ τὴς στεῖλῃ στὸ φίλο του ποὺ γνωρίζονται ἀπὸ παιδιὰ κι ἀγαπιούνται ὡς ἀδέρφια. Δὲν εἶναι κοινὰ γράμματα αὐτὰ, εἶναι ξεμυστηρέματα, ἀνοιγμα τῆς ψυχῆς, σὲ μιὰ γλώσσα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν καρδιά. Περὶεργο. Τώρα ποὺ ὁ Ἀλέξης θέλει νάνοῖξῃ τὴν καρδιά του, βροῖσκει πὼς ἡ γλώσσα τοῦ σχολεῖοῦ ποὺ μεταχειριζότανε ὡς τώρα γράφοντας στὸ φίλο του, δὲν τοῦ φτάνει, τοῦ πέφτει λειπή, γίνεται συνθηματικιά... Κ' ἔχει τόσα νὰ τοῦ ξεμυστηρευτῇ...

— Ὅποιος ἴδῃ τὸ γράμμα μου, θὰ μὲ πάρῃ γι' ἀγράμματο σίγουρα. Μὰ δὲ γίνεται ἀλλοιώτικα, συλλογιέται.

Τώρα τοῦ γράφει μὲ τῶν ἄλλων.

«Μάθε πὼς ἀνέδηκα καὶ στὸ πάλκο, γίνηκα θεατρίνος. Μὰς εἶχε κουβαληθῆ μιὰ κομπανία καὶ μὲ τὸ νὰ λείπῃ κάποιος πρόσωπο, ἀνάλαθα ἐγὼ νὰ παίξω τὸ μέρος του. Θὰ εἶμουνα βέβαια γελοῖος καὶ στὴν ἀπαγγελία καὶ στὴ στάση σου κι ἂν κοπίασε ἓνα κορίτσι τῆς κομπανίας νὰ μὲ διδάξῃ. Μα οἱ κακὲς συνήθειες δὲν κόβονται εὐκολα. Τί μοῦ σούρανε οἱ συχωριανοί μου, δὲν μπορεῖς νὰ τὸ φανταστῆς. Τώρα φοβερίζουνε πὼς

θὰ γράψουνε καὶ στὸ ὑπουργεῖο νὰ μὲ πάψῃ. Ντρώπιασα λέει τὸ δασκαλικὸ ἐπάγγελμα...

Χτυπάει ἡ δξώπορτα μὰ ὁ Ἀλέξης βυθισμένος στὸ γρίψιμο δὲ σηκώνει τὸ κεφάλι του.

— Πήγαινε μάννα νὰ δῆς ποιὸς εἶναι—μυρμουράει. Μπαίνει ἡ μάννα του.

— Μιὰ κυρία σὲ ζητάει.

— Καμιὰ μητέρα κανενὸς μαθητῆ θάνα, συλλογιέται.

— Καλημέρα κύριε Ἀλέξη, ἀκούγετα; μιὰ φωνή.

Κεῖνος σηκώνει τὸ κεφάλι του. Ἦ πέννα πέφτει ἀπὸ τὰ δάχτυλά του.

— Ἔσεῖς, κυρία Ρίκα, ψιθυρίζει καὶ σηκώνεται ὀρθιος.

Κεῖνη χαμογελάει.

— Καθῆστε σὰς παρακαλῶ, λέει καὶ τῆς προσφέρνει μιὰ καρέκλα.

Κάθεται. Τὸ πρόσωπό τῆς τώρα δὲ φαίνεται γελαστό, χαρούμενο. Μιὰ θλίψη τῆς συννεφιάζει τὸ πρόσωπο. Κάτι θέλει νὰ πῇ, μὰ δὲν ξέρει πὼς νὰρχίσῃ. Κεῖνος πάλε, σασιτισμένος, δυσκλεύεται νὰ τῆν ρωτήσῃ καὶ γιὰ κάμποσῃ ὥρα στέκονται ἀμίλητοι, κοιτάζοντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

Ἡ Ρίκα πρώτη ἀνοίγει τὸ στόμα τῆς.

— Κύριε Ἀλέξη, ἐλπίζω νὰ μὲ συμπαθήστε. Μὰ αὐτὸ ποὺ μοῦ συνέθηκε εἶναι τόσο φοβερό, εἶπε.

Τρόμαξε. Τί τῆς συνέθηκε. Τῆνὲ πείρ σξε κανεὶς κ' ἦρθε νὰ τοῦ ζητήσῃ προστασία; Αὐτὸ δὲν εἶτανε κι ἀπίθανο μὰ ποὺ αὐτὴ εἶτανε σὰ λουλοῦδι δροσάτο κ' οἱ συχωριανοί του λυσσαγμένους γιὰ γυναίκα.

— Ξηγηθῆτε μου, σὰς παρακαλῶ, ψιθύρισε ὁ Ἀλέξης δειλά.

— Νά. Ὁ θιαστάρχης ἔφυγε ἀπόψε κρυφά. Ἐμεινα μοναχὴ καὶ τὸ χειρότερο δίχως λεφτὰ, σὲ ξένον τόπον ποὺ δὲν ξέρω κανένα...

Τὴ στιγμὴ αὐτὴ ὁ Ἀλέξης καταράστηκε μέσα του τὴν τύχη του ποὺ δὲ γεννήθηκε πλοῦσιος γιὰ νὰ μπορῇ νὰ βάλῃ μπροστά στὰ πόδια τῆς Ρίκας ὄλους τοὺς θησαυροὺς του. Ποτὲ δὲν ἔνοιωσε τόσο τὴν ἀνάγκη τοῦ παρᾶ, τὸν ἐξευτελισμὸ τῆς φτώχειας ποὺ δὲ σ' ἀφήνει νὰ κάνῃς τὸ χρέος σου σὲ μιὰ τόσο ἐξαιρετικιά περίσταση.

— Σκέφτηκα νὰ δώσω μιὰ παράστασι, μοναχὴ μου, γιὰ νὰ σικονομήσω τὰ ναῦλα μου γιὰ τὴν Ἀθήνα. Γι' αὐτὸ ἦρθα νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ μοῦ χρησιμέψετε σ' αὐτὴ τὴν περίστασι, ἔσεῖς ποὺ ξέρετε τὰ πρόσωπα.

Κολακεμένος ὁ Ἀλέξης γιὰ τὴν τιμὴ αὐτὴ ποὺ τοῦ φερνε ἔτσι ἀναπάντεχα τὴ Ρίκα στὰ πόδια του, δὲ δυσκολεύτηκε νὰ δώσῃ τὸ λόγο του.

— Έννοια σας, ἐγὼ θὰ κάνω ὅ,τι εἶναι δυνατό. Καί εἰ σκοπεύετε νὰ παραστήσετε ; ρώτησε.

— Μὰ δὲ θάνατι βέβαια παράσταση. Ἀπαγγελίες θάνατι, ποιήματα, μονόλογοι . . .

Ἐκλείσε τὴ φράση τῆς μ' ἕναν ἀναστεναγμὸ πού πρὸδινε βαθεῖα λύπη.

— Μὴν ἀπελιπίστετε. Νέα εἰσαστε ἀκόμη' πού ξέρετε' μπορεῖ στήν Ἀθήνα πού θὰ πάτε νὰ γίνετε μιὰ ζακουστή ἠθοποιός.

Κούνησε τὸ κεφάλι τῆς μ' ἕνα θλιβερό χαμόγελο.

— Δὲ βαρειέστε. Δὲν εἴμαστε μεῖς γιὰ δόξες.

Ἡ γριά φάνηκε μ' ἕνα δισκάκι στό χέρι πούχε μέσα τὸν καφέ καί τὸ βάζο μὲ τὸ γλυκό.

— Ἡ κοπέλλα πού παίζαμε μαζί' στό θέατρο, φώναξε ὁ Ἀλέξης, συσταίνοντας τὴ Ρίκα στή μάνα του.

— Ἄς εἶναι καλά, εἶπε ἡ γριά, κοιτάζοντας τὴ Ρίκα προσεχτικά.

Πιάσανε τὴν κουβέντα. Ἡ Ρίκα εἶχε τόσα νὰ δηγηθῆ γιὰ τὴ ζωὴ τῆς, γιομάτη ἐπεισόδια. Ἐπειτα σηκώθηκε νὰ φύγη. Ὁ Ἀλέξης τὴν συνώδεψε ὡς τὴν δεξώπορτα.

— Ἐννοια σας, θὰ φροντίσω, μείνετε ἡσυχῆ.

Δὲν εἶχε τὴν ὑπομονὴ νὰ περιμένῃ. Τὸ σπίτι δὲν τὸνέ χωροῦσε. Μόλις ἐφυγε ἡ Ρίκα πῆρε τὸ καπέλλο του καί βγήκε γιὰ νὰ φροντίσῃ. Αὐτὰ τὰ μπαλλιέτα, πού τοῦ ἄφηνε ἡ Ρίκα φεύγοντας τοῦ καίγανε τὰ δάχτυλα, ἔπρεπε νὰ τὰ βγάλῃ ἀποπάνω του τὸ γλιγορώτερο.

Μπήκε σ' ἕνα μπαζὶ καί πρότεινε ἀπὸ ἕνα μπαλλιέτο σὲ ἄσους βρισκόντανε μέσα.

— Θάνατι μιὰ ὠραία παράσταση. Ποιήματα, μονόλογοι, εἶπε.

— Τί εἶναι αὐτοὶ οἱ μονόλογοι ; ρώτησε ἕνας.

Ὁ Ἀλέξης ἀναγκάστηκε νὰ τοῦ κἀνῃ ἕνα πρόχειρο μάθημα γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ νὰ καταλάβῃ. Μὰ ὁ κόπος πῆγε χαμένος.

— Νὰ σοῦ πῶ κύρ Ἀλέξη, δὲν πετάω ἐγὼ τὰ λεφτά μου σὲ τέτοια παραγκιοζηλιέτα.

Ὁ Ἀλέξης ἔαφνιάστηκε. Ἡ λέξη αὐτὴ ἀντήχησε σταυτιά του τὴ στιγμὴ κείνη σὰ μιὰ βροσιὰ κατὰ πρόσωπο τῆς Ρίκας.

— Δὲ εἶναι παραγκιοζηλιέτα. Εἶναι σοβαρὰ πράματα, εἶπε σὲ σοβαρὸ τόνο.

— Δὲν βαρειέσαι. Ποιήματα, παραγκιοζηλιέτα. Ἐνας μυαλωμένος ἄνθρωπος, δὲν κάθεται νὰ χάνῃ τὸν καιρὸ του μὲ ποιήματα. Ἐπὶ τέλους γιὰ τὴν δὲ γίνεται μιὰ ραῦτρα, μιὰ καπελλοῦ γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ ψωμὶ τῆς ; Ἐφριξε. Πῶς νὰ συνεννοηθῇ μαζί' του.

— Μὰ αὐτὴ εἶναι καλλιτέχνηδα ἀποκρίθηκε, ὄχι γιὰ τὴν εἶχε καμὴν ἐλπίδα νὰ τὸν κἀνῃ νὰλλάξῃ γνώμη μὰ ἔτσι μόνο γιὰ νὰ διαφεντέψῃ τὴν ὑπόληψιν τῆς Ρίκας.

Σὰ βγήκε ἀπὸ τὸ μπαζὶ, ἀναψε πίσω του ἡ κουρκουσουριά.

— Τὸ νοιώσατε ; τοῦ πονεῖ τοῦ φίλου μας τὸ δοντάκι γιὰ τὴ θεατρίνα, εἶπε ἕνας.

— Μὲ τὸν παρὰ τὸ δικό μας, θέλει νὰ τῆς πουλήσῃ δούλεψη. Ἄμ δὲ θὰ τὸ φάῃ. Τί, γιὰ κουτοὺς μᾶς πῆρε;

— Πῶς κατάντησε αὐτὸ τὸ παιδί ἔτσι ; Νὰ μὴ ντρέπεται !

Στὸ δρόμο ἀπάντησε τὸ Γιάνκο, τὸ γιὸ τοῦ κύρ Ἀγγελῆ τοῦ τοκιστῆ. Αὐτὸς θὰ μπιροῦσε νὰγοράσῃ μοναχὸς του ἄλα τὰ μπαλλιέτα. Σκέφτηκε νὰ τὸν παρακαλέσῃ μὰ τὸ ξαναβρήκε. « Ὅχι, αὐτὸς δὲν πρέπει νὰ μάθῃ πῶς ἡ Ρίκα βρίσκεται σὲ ἀνάγκη ».

Ἐτσι πέρασε δίπλα του δίχως νὰ τοῦ πῇ λέξη ἐξὸν ἀπὸ ἕνα ξερό χαιρετισμὸ.

Πῆγε καί σὲ ἄλλους μὰ παντοῦ βρήκε τὴν ἴδια σκληρὴ ἀρνησιν. Ὅλοι ἀδιάφοροι, ἄπονοι. Κάποιους νόμισε πῶς θὰ μπορούσε νὰ τοὺς συγκινήσῃ, ἔσο κι ἂν αὐτὸ πούκανε δὲ συμβαζότανε μὲ τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς Ρίκας πούθελε νὰ τὴν κρατήσῃ ἀψηλά.

— Ὁ θιασάρχης τῶσκασε καί τὸ κορίτσι ἔμεινε μοναχὸ του σὲ ξένον τόπο. Ζητάει τὰ ναῦλα του νὰ φύγη. Τί θέλετε νὰ κἀνῃ ;

— Καί σὰν τῶσκασε ὁ θιασάρχης ; Εἴμαστε ὑπόχρεοι ἐμεῖς ; ἀποκρίθηκε ξερὰ ἕνας, γελώντας ἡλίθια.

Τώρα καταλάβαινε ὁ Ἀλέξης πόσο κάτω εἶχε πέσει στὴ συνείδησιν τῶ συχωριανῶν του. Δὲν τὸν ἀγαπούσανε, δὲν τὸν ἐχτιμούσανε. Ἴσως ἕναν ἄλλον, θὰ τὸν ἀκούγανε πρόθυμα, δὲ θὰ περιφρονοῦσανε τὴν παράκλησί' του. . . Ἐτσι δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ τὰ βάζῃ κανεὶς μὲ ὄλο τὸ χωριό.

— Μὲ ἐκδικιοῦνται, συλλογίστηκε.

Καί τώρα πῶς νὰ ξαναδῇ τὴ Ρίκα ; Ἢ θὰ μπορούσε βέβαια νὰ τῆς ἔδινε ἕνα ποσὸ ἀπὸ τὴ τσέπη του, μὰ αὐτὴ δὲν τοῦ ζήτησε λεημοσύνη, τὴ συντρομὴ του τοῦ ζήτησε κ' ἔπρεπε μὲ τὴν ἴδια λεπτότητα κι αὐτὸς νὰ τῆς φερθῇ, γιὰ τὴν ἄλλοιώτικα μπορούσε νὰ τῆς πλῆγῶσῃ τὸ φιλότιμο...

Τὴν ἄλλη μέρα ἤρθε πάλε ἡ Ρίκα στό σπίτι του. Τὸν κοίταξε στό μάτια.

— Αἱ ! Κάτι γίνηκε μὰ ὄχι μεγάλα πράματα, εἶπε ὁ Ἀλέξης, πού εἶτανε σὰν ἀπόκρισιν στὴ ματιά τῆς.

Ἐλεγε ψέμματα. Τὰ μπαλλιέτα, ἔσο μπόρεσε νὰ μοιράσῃ, δὲν τᾶχε πουλήσει, τᾶχε πλερώσει ἀπὸ τὴν τσέπη του. Ἐτσι βρήκε τὸν τρόπο νὰ τῆς δώσῃ τὸ μικρὸ ποσὸ, πούχε ἀνάγκη, δίχως νὰ φανῇ πῶς τῆς κάνει λεημοσύνη, γιὰ τὴν δὲν ἤθελε νὰ δῇ τὴ Ρίκα ταπεινωμένη, οὔτε μπρὸς στὸν κόσμον, οὔτε μπρὸς καί στὸν ἑαυτὸ του.

Ἡ παράσταση δόθηκε πάλε στὸν καφενὲ τοῦ Σταθούλα. Μετροημένοι στὰ δάχτυλα οἱ ἀχροατές, ἔσοι θελήσανε νὰ δεχτοῦνε χάρισμα τὰ μπαλλιέτα πού τοὺς πρόσφερε ὁ Ἀλέξης. Ἡ Ρίκα ἀνεδοασμένη πάνω σ' ἕνα μικρὸ τραπέζακι ἀπάγγειλε καμπόσα ποιήματα. Θλιβερό θέαμα. Κανεὶς δὲν καταλάβαινε τί ἔλεγε, κανεὶς δὲν πρόσεχε.

— Κοίταξε γάμπα, εἶπε ἕνας σιγαλὰ στό διπλανὸ του, γουρλόνοντας τὰ μάτια του. Ὁ Ἀλέξης τὴν ἐλυπήθηκε. Ἐἶτανε ὁ μόνος πού καθισμένος σὲ μιὰν ἄκρη δὲν ξεκόλλουσε ἀπὸ πάνω τῆς τῆς ματιὰ του, δὲν ἄφηνε

λέξη νά τοῦ ξεφύγῃ ἀπὸ ὄσα ἔλεγε. Δὲν ἔβλεπε κείνη τῆ στιγμῇ τῆ Ρίκα, ἔβλεπε ἕνα δυστυχισμένο πλάσμα ποῦ πάλευε μὲ τὴ ματέρα του.

— Κορμί χυτὸ, ψιθύρισε κάποιος.

Εἶπε νά σηκωθῇ, νά τοῦς ζητήσῃ τὸ λόγο, μὰ φοβήθηκε τὸ σκάνταλο. Ἀλήθεια, μὲ ποιὸ δικαίωμα θάπαιρνε τὸ μέρος τοῦ κοριτσιῶ ; Ἐπὶ τέλους αὐτὴ εἶτανε μιὰ ξένη, μιὰ θεατρίνα...

Γύρισε στὸ σπίτι του μὲ τὴν ψυχὴ βαρειά. Ἡ Ρίκα θάφευγε αὔριο μὲ τὴν ταχυδρομικὴν ἄμαξα. Ξανάφερνε στὸ νοῦ του τὴ φράση ποῦ τοῦπε ἡ Ρίκα ἀπόψε, τῆ στιγμῇ ποῦ τοῦδινε τὸ χέρι «Τελευταία βραδεῖά ποῦ βλέπομαστε». Κείνος τῆς ἀποκρίθηκε. «Ποῦ ξέρετε, καμιὰ φορὰ...» Γιατί τῆς τὸ εἶπε αὐτό ; Μὲ ποιὸ νόημα ;...

— Πῶς πέρασες ἀπόψε στὸ θέατρο ; ρώτησε ἡ μάννα του μέσα ἀπὸ τὰ ρουχα, μόλις τὸν εἶδε νὰ μπαίνει.

— Καλά. Μὰ κόσμος λίγος, ἀποκρίθηκε ξερά.

— Αἱ ! φτωχοὶ ἀνθρώποι. Τί νὰ σοῦ κάνουνε ;

— Εἶναι γουρουνισ, ἀποκρίθηκε κείνος μὲ θυμό.

Ἄνάδει τὴ λάμπα, παίρνει ἕνα βιβλίον κι ἀρχίζει τὸ διάβασμα ἡ μάννα του κάποτε ἀνοίγει τὰ μάτια τῆς.

— Ἀκόμα κάθεσαι ; μουρμουρίζει.

Κείνος κατεβάζει τὸ βιβλίον ἀπὸ τὰ μάτια του.

— Τόμαθες μάννα ;

— Τί ; λέει κείνη ἀδιάφορη.

— Νά. Θὰ φύγω ἀπὸ δῶ, ἀποκρίνεται ὁ Ἀλέξης ἀποφασιστικά.

Ἡ γριά ξεπετάγεται ἀπάνω.

— Τί εἶπες ; Γὰ ξαναπέστο. Δ ν ἀκουσα.

— Θὰ φύγω γιὰ τὴν Ἀθήνα. Δὲν μπορῶ πιά νὰ μείνω σὲ τοῦτο τὸ χωριό. Πνίγομαι.

Ἡ γριά σωπαίνει ἐνῶ ὁ Ἀλέξης γυρίζει τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου μηχανικά.

— Τὸ συλλογίστηκες καλὰ αὐτό ; τί θὰ κάνης στὴν Ἀθήνα ; ρωτᾷει δειλὰ ἡ γριά.

— Μὴ μὲ ρωτᾷς. Καὶ γὼ δὲν ξέρω τί θὰ κάνω. Νά, πρῶτα νὰ βγῶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ φυλακὴ, ἀπὸ αὐτὴ τὴ σκλαδιὰ.

Ἡ γριά πέφτει σὲ συλλογὴ.

— Δὲν τὸ καταλαβαίνω. Γιατί πνίγεσαι ; Ἐσὺ δῶ δὲ γεννήθηκες, δὲ μεγάλωσες ; ψιθυρίζει.

— Ἀχ, μὴν ἐπιμένης. Ὅπως κι ἂ σοῦ τὸ πῶ, δὲ θὰ μπορέσης νὰ μὲ νοιώσης.

Τῆς πῆρε τὸ χέρι τὸ ζωρμένο στὴ χούφτα του κι ἄρχισε νὰ τῆς τὸ χαιδεύῃ.

— Λοιπὸν θὰ φύγης, ξαναρωτᾷει ἡ γριά μὲ μιὰν ἀόριστη ἐλπίδα πῶς μποροῦσε νὰ ἄλλαξε γνώμη.

— Ναι. Θὰ φύγω. Αὔριο μὲ τὴν ταχυδρομικὰ.

Πέφτει νὰ κοιμηθῇ. Ἡ μεγάλη ἀπόφαση τὸν κρατᾷ ἀγρυπνοὺς ὡς τὸ πρῶτον... Στὴν ἄλλη κάμαρα ἀκούγονται ἀναφυλλητά. Ἀφουγκράζεται. Ἡ μάννα του κλαίει...

— Ἐχε γειά, μάννα, εἶπε ὁ Ἀλέξης.

— Στὴν εὐχὴ μου, παιδάκι μου, καλὴν ἀντάμωση, ἀποκρίθηκε ἡ γριά.

Ὁ Ἀλέξης ἔσκυψε, πῆρε τὸ χέρι τῆς μάννας του, τῶφερε στὰ χεῖλια του καὶ πῆδησε μέσα στὴν ἄμαξα ποῦ καρτεροῦσε. Κείνη τὸν φίλησε σταυρωτὰ στὰ μάγουλα, πνίγοντας μέσα τὰ δάκρυα ποῦ ὀρμούσανε νὰ ἀβλύσουνε στὰ μάτια τῆς.

Ὁ ἄμαξᾶς χτύπησε τὰλογα κ' ἡ γέρικη ἄμαξα ἄρχισε νὰ τρέχῃ πάνω στὸ μαλακό, ψιλοκοσκινισμένο χῶμα τοῦ δρόμου ἔπου βυθίζόντανε οἱ ρόδες καὶ τὰ πόδια τῶν ἀλόγων. Ὁ Ἀλέξης πρόβαλε ἀπὸ τὸ παραθυράκι καὶ κοίταξε πίσω. Ἡ μάννα του δὲν εἶχε κουνηθῆ ἀπὸ τὴ θέση τῆς. Τὰ μάτια τῆς παρακολουθοῦσανε τὴν ἄμαξα. Τῆς κούνησε τὸ χέρι, σὲ σημεῖο χαιρετισμοῦ, μὰ κείνη ἀφαιρεμένη, βυθισμένη σὲ συλλογὴ, δὲν ἀντιλήφθηκε τὸν ὑστερνὸ χαιρετισμὸ ποῦ τῆς ἔστειλε τὸ παιδί τῆς μέσα ἀπὸ τὴν ἄμαξα. Λὲς κ' εἶτανε ἀπολιθωμένη.

— Αἱ, ὑπερμένη. Δὲν πάει ἐπιτέλους στὴν Ἀμερικὴ, φώναζε κάποιος γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσῃ.

Τὸν ἀκουσε, δὲν τὸν ἀκουσε, δὲν ἀνοίξε τὸ στόμα τῆς. Ἐπειτα, τῆ στιγμῇ ποῦ ὁ δρόμος ἔστριψε κ' ἡ ἄμαξα δὲ φαινότανε περὶ οὔτε σὴν ἕνα σημάδι στὴ μέση τοῦ δρόμου, κινήθηκε κι αὐτὴ καὶ πῆρε ἄργὰ τὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι τῆς.

Ὡστε κλεφτήκανε σὰ νὰ λέμε, εἶπε ὁ κύρ Ἀγγελῆς τὸ μεσημέρι στὸν καφενὲ τοῦ Σταθούλα ἔπου εἶχανε μαζευτῆ καὶ τὰ συζητοῦσανε.

— Τόλεγες αὐτό ; Δάσκαλος ἀνθρώπος.

Καὶ φαινότανε τόσο ἡσυχος, τόσο φρόνιμος.

— Ἀπὸ τὰ σιγαλὰ ποτάμια νὰ φοβᾷσαι.

Ἡ γριά ἔφτασε στὸ σπίτι. Κλείδωσε τὴς πόρτες, ἔκλεισε τὰ παράθυρα. Ἐπειτα μπῆκε στὴν κάμαρα τοῦ Ἀλέξη. Ἄδεια, κρύα ἡ κάμαρα, λὲς κ' εἶχανε βγάλει λείψανο ἀπὸ μέσα. Τὸ κρεβάτι τοῦ Ἀλέξη στρωμένο μὲ μιὰν ἄσπρη κουβέρτα λὲς καὶ περίμενε τὸν ἀφέντη του. Ὅλα ἐκεῖ μέσα εἶχανε ἕναν τόνο μελαγχολικό. Νά, τὰγαπημένα βιβλία του, ὁ κοντυλοφόρος ποῦγραφε, τὸ τραπέζι του, ἡ καρτέλα του....

Ἡ γριά μπῆκε μέσα σιγαλὰ σὰ νὰ κοιμότανε καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὸν ξυπνήσῃ. Ἐφερε γύρο τὴ ματιὰ τῆς. Ἐπειτα πῆρε τὴν καρτέλα καὶ κάθησε δίπλα στὸ κρεβάτι. Τράβηξε μπροστὰ τῆς τὸ ἄσπρο μαξιλάρι κι ἄρχισε νὰ τὸ χαιδεύῃ μαλακὰ σὰ νὰ κκουμποῦσε κείνος πάνω τὸ κεφάλι του... Τὰ χεῖλια τῆς ἄρχισαν νὰ τρέμουνε...

— Γιατί μοῦ τόκανες αὐτό, παιδάκι μου ; Δὲ σοῦ ἄρρεσε νὰ βλέπης πιά τὴ γριά μάννα σου ;... Σὲ ξεμούλισε αὐτὴ ἡ θεατρίνα !...

Σώπασε... Ἐσκυψε, ἀγκάλλισε τὸ μαξιλάρι σὰ νὰ

είτανε κείνος, τ'όσφιξε στο στήθος της κ' έμεινε στη στάση αυτή ακούνητη, σιωπηλή...

Ή άμαξα κυλιέται άρχά στο δημόσιο δρόμο. Άφου δούλεψε χρόνια στους δρόμους της Άθήνας, ήρθε τώρα να δουλέψη και στην έπαρχία, όσο να ήχη καμιά μέρα τα κόκκαλά της στη μέση του δρόμου. Τό καλλίτερο θά είτανε να την αφήσουνε να πεθάνη με την ήσυχία της σε καμιά γωνιά, παραπεταμένη. Άρκετά δούλεψε, κοπίασε, άρκετά είδανε τα μάτια της, στην πολύχρονη ζωή της. Τώρα στα τελευταία της ήπρεπε να ξεκουραστή. Τα κόκκαλά της τρίζουσε και τό τρίξιμο άντηχάει θλιβερό, σάν παράπονο. Κάποτε κλονίζεται, σάν πέφτει σε κανένα λάκκο, πού λές τώρα θά διαλυθή, θά πέση, υστερις από τό δυνατό τράνταγμα. Δεμένο με σκονιά τό τιμόνι, σκισμένος ό μουσαμάς, σπασμένα τά τζάμια αφήνουνε τόν άέρα να μπαίνει λεύτερα. Θλιβερό θέαμα. «Δούλεψε, δούλεψε, γιατί δουλεύω εγώ;» μουρμουρίζει κάποτε ό άμαξάς. Κ' ή άμαξα κυλιέται άρχά, υπάκουη στο θέλημα του άφέντη, κι ήταν κάποτε τζλογα άποφασίζουσε να παραιτήσουνε τό νυσταγμένο βάδισμά τους, ό άμαξάς τους κρατάει τά γκέμια, αναγκάζοντάς τα να κόψουνε την όρμή τους, γιατί ή άρρωστη δέν άντέχει σε τόσο δυνατά κουνήματα και πρέπει να πηγαίνει σιγά σιγά. Ένα δυνατό κούνημα μπορούσε να την σκοτώση. Της έκανε δίαιτα για να την κρατήσει στη ζωή όσο περισσότερο χρόνο με άπειρες προφύλαξες, επιβαλλόμενες στη γερνικια ήλικία της.

Φυσάει άγέρας. Σύννεφο άσπρο ή σόνη πού σκεπάζει τό δρόμο, σηκώνεται, άγκαλιάζει την άμαξα, χόνηται στα ρουθόνια των άλόγων, κολλάει στο ιδρωμένο πετό τους, στραβώνει τόν άμαξά και χάνεται πίσω μακριά. Ό Άλέξης κρατάει ένα κόκκινο μπερντεδάκι πού κρέμεται στη θέση του σπασμένου τζαμιού και πού ό άγέρας δέν τό αφήνει στιγμή ήσυχο, για να μποδίξη τή σόνη, με κείνη βρίσκει τρόπο να τρυπόση και μέσα στην άμαξα.

Ένα άμάξι περνάει φορτωμένο βαρελάκια με λάδι. Οι δυό άμαξάδες αλλάζουνε κάτι κουβέντες και χωρουνε ό καθένας στο δρόμο του.

Ό Άλέξης ταξιδεύει μαζί με τή Ρίκα. Τυχερός άλήθεια. Δυό άλλοι πούχανε δηλώσει πώς θά ταξιδέψουνε με την ίδια άμαξα την ίδια μέρα, αναδάλανε τό ταξίδι τους. Έτσι άπομένουνε μέσα στην άμαξα οι δυό τους. Σε κάθε τράνταγμα της άμαξας, πού βυθίζεται σε κανένα λάκκο, τά κορμιά τους γέρνουνε τό ένα πάνω στο άλλο, κ' ή Ρίκα βρίσκει τόν καιρό να πη κάποιος άστείο. Γιατί τώρα μέσα στην άμαξα της άρέσει όλο να μιλάη και να γελάη. Η κουβέντα της φτάνει σάν κελαιδηγό σταυτιά του Άλέξη. Δείχεται χαρούμενη.

— Σάν πάω στην Άθήνα, άρχίζει καινούρια ζωή. Θά φροντίσω να βρω θέση σ' έναν καλό θίασο, θάρχίσω να δουλεύω για τέχνη, να ξαναβρω τό χαμένο ταλέντο μου. Θά δουλέψω έτσι κάμποσα χρόνια, θά

πιάσω παράδες, πολλούς παράδες, θά χτίσω ένα σπιτάκι κ' έπειτα θά κάτω ναναπαυτώ...

Ό Άλέξης την αφήνει να λήη, να λήη... Τά πιστευε τάχατες αυτά πούλεγε; Είτανε άληθινό τό γέλοιο της ή γελοῦσε για να πνίξη μέσα της τά δάκρυα; Άπό πού άντλούσε τόσες έλπίδες, αυτή πούχε δοκιμάσει όλους τους ξευτελισμούς, όλες τις πίκρες της σκληρής αυτής δουλειάς;..

Άξοφνα άντήχησε ένα τραγούδι στο δρόμο. Είτανε ένα τραγούδι πού τό λέγανε πολλές φωνές μαζί και πού ή περίεργη άρμονία του άπλωνότανε σε μιá πορηγορία, σε μιá γλύκα στον έρημο, μελαχολικό δρόμο. Μέσα στο τραγούδι μπορούσε κανείς να ξεχωρίση και κάποιες γυναίκες φωνές. Η Ρίκα πρόδωσε τό κεφάλι της περίεργη όσω από τό παραθυράκι σηκώνοντας τόν μπερντέ.

— Σκύψε και συ να δής. Τί περίεργο, φώναξε.

Είτανε άλήθεια περίεργο. Μιά συνοδεία κατέβαινε από τό μονοπάτι για να βγη στο δημόσιο δρόμο. Άλλοι δεμένοι με κλειδιά, περασμένα στον καρπό τω χεριών τους, άλλοι λεύτεροι, περπατούσανε άνάμετα σε δυό σειρές στρατιώτες πού τους είχανε στην μέση και τους συνοδεύανε με τά ντουφέκια κρεμασμένα στον ώμο. Τή συνοδεία την εκλεινε ένας γέρος στρατός πού τόν κρατούσε μιá γριά από τό χέρι και τόν ώδηγούσε ενώ κείνος άκκουμπούσε σ' ένα άψηλό ραβδί. Είχανε όλοι τό ύφος κουρασμένο, θλ μμένο, άσπροι από τή σόνη. Η συνοδεία βγήκε στο δρόμο. Σε μιá στιγμή ή άμαξα βρέθηκε περικυκλωμένη από ένα πλήθος άνθρώπων.

— Γειά σου κοπέλλα μου, φώναξε ένας φυλακισμένος με τά χέρια δεμένα.

— Γειά σας, άποκρίθηκε ή Ρίκα μ' ένα γλυκό χαμόγελο.

Καθώς περνούσανε οι φυλακισμένοι δίπλα στην άμαξα, ένας ένας κάρφωνε να μάτια του πάνω στο πρόσωπο της Ρίκας πού τους γλυκοκοίταζε από τό παραθυράκι άθωα και τους χαμογελοῦσε. Είχανε όλοι τή ματιά λάιμαργη, αναμμένη. Τό κορμί κουρασμένο, διψασμένο φαινότανε πώς διψούσε να πιη, να πιη, να χορτάση από την πηγή της ήδονης. Τελευταίος πέρασε ό γέρος στρατός με τή γριά και στο δρόμο άπλωθήκανε τά βογγητά του.

— Δέ βαστώ, θά πέσω, μουρμούρισε.

— Κάνε κουράγιο, ψιθύρισε ή γριά.

Ένας λοχίας πού διεύτυνε τό άπίσπασμα της συνοδείας, ζύγωσε στο άμάξι κι ό Άλέξης βρήκε τόν καιρό να του ζητήση μερικές πληροφορίες.

— Τί είναι αυτοί;

— Ά! Τίποτα. Άποδότες, ζητιάνοι, πού τους πάμε έξορία, άποκρίθηκε με τό πιό άδιάφορο ύφος.

Η άμαξα προσπέρασε αφήνοντας πίσω την συνοδεία. Τό τραγούδι πού τέφερνε ό άγέρας άντήχησε πάλε θλιβερό μέσα στην έρημιά και στη σόνη. Οι άνθρωποι αυτοί ζητούσανε μέσα στο τραγούδι να ξεχάσουνε την κούραση, να πνίξουνε τόν πόνο τους...

Ἡ Ρίκα τραβήχτηκε στὸ βάθος τῆς ἀμαξας. Τώρα δὲν κελαιθοῦσε σὺν πρῶτα. Τὸ θλιβερὸ θέαμα τῆς γιόμισε τὴν ψυχὴ ἀπὸ μιὰ βαρετὰ μελαγχολία. Ἐκείνο τὸ γέρο ποὺ μάλις ἔσερνε τὰ πόδια του, τὸν εἶχε πάντα μπροστὰ στὰ μάτια της, ἀκουγε τὸ βογγητὸ του. Βυθισμένη σὲ σιωπὴ συλλογιότανε...

Ἡ ἀμαξα στάθηκε. Νύχτα. Τὸ κρῦο κατέβαινε τρυπητὸ, φιλό, ἀπὸ τὸ βουνό. Ἐνας ἄνθρωπος ἐγγῆκε στὸ δρόμο ὑψώνοντας στὸ χέρι ἕνα μικρὸ φαναράκι.

— Κκλησπέρα χατζῆ, φώναξε ὁ ἀμαξᾶς.

Εἶχανε φτάσει στὸ χάνι. Κατεβήκανε ἀπὸ τὴν ἀμαξα καὶ μπήκανε μέσθ στὸ χάνι. Μιὰ λάμπα θαμπόφεγγε. Οἱ τοῖχοι μαυροὶ ἀπὸ τὸν καπνὸ. Σ' ἕνα ράφι, δυὸ τρία καρβέλια μαυρο ψωμί καὶ μερικά ξεροκόμματα. Μιὰ πλεξίδα σκόρδα κρεμασμένη ἀπὸ ἕνα καρφι καὶ μερικοί πάγκοι γιὰ καθίσματα ἀντὶ καρέκλες, γῦρο σὲ κἀτι μακριὰ τραπέζια, συμπλερώνανε τὴν ἐπίπλωση.

Ἡ Ρίκα ἔφερε γῦρο τὴ ματιὰ της.

— Τί κρῦο, μουρμούρισε.

— Δὲ ρίχνεις κανένα κούτσουρο στὴ φωτιά, χατζῆ; φώναξε ὁ Ἀλέξης.

Σὲ λίγο ἡ φωτιὰ φούντωνε κ' ἡ Ρίκα καθισμένη σ' ἕνα σακμὶ ἀντικρὺ δεχότανε τὴ γλυκεῖαν ἄχνα τῆς φωτιᾶς, ποὺ τῆς ρόδιζε τὰ μάγουλα. Ὑστερὶς ἀπὸ ἕνα πρόχειρο φαί ποὺ τοὺς ετοίμασε ὁ χατζῆς, ἡ Ρίκα ξεναδρῆκε τὸ κέφι της. Μιλοῦσε, γελοῦσε σὰ μικρὸ παιδί.

Ὁ ἀμαξᾶς ξέζεψε τᾶλογα, τὰ πῆγε στὸ σταῦλο, τοὺς ἔδωλε κριθᾶρι κ' ὕστερὶς ἦρθε κι ὁ ἴδιος καὶ στρώθηκε δίπλα στὸ τζάκι...

Ἀκούγονται περπατησιὲς στὸ δρόμο, κουδέντες. Ὁ χατζῆς παίρνει πάλι τὸ φαναράκι καὶ βγαίνει στὴν πόρτα...

— Καλησπέρα χατζῆ, ἀκούγονται πολλὲς φωνὲς μαζί.

Εἶναι ἡ συνοδεία. Ἐρχονται κι αὐτοὶ νὰ περάσουνε στὸ χάνι τὴ νύχτα καμπόσες ὥρες, ὅσο νὰ ξημερώση. Σκονισμένοι ἔλαι, ἰθρωμένοι. Ὁ γέρος βογγαίει.

— Θὰ πέσω. Δὲ βαστάω.

— Χατζῆ, ἔχεις κανένα μέρος νὰν τοὺς βάλουμε αὐτονοῦς; ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ λοχία.

Κεῖνος συλλογιέται.

— Στὸ σταῦλο; λέει.

— Στὸ σταῦλο; Δὲ θάναι ἄσκημα. Ἐχει πόρτα; Κλείνει;

— Πῶς; ἔχει ἀπὸ ἔλαι, βεβαιώνει ὁ χατζῆς.

— Λοιπὸ στὸ σταῦλο, διατάζει ὁ λοχίας.

— Δὲ θὰ μᾶς λύσετε τὰ χέρια, ρὲ ἀδέρφι; Ἐτσι θὰ κοιμηθούμε, σιδερωμένοι; λέει ἕνας σ' ἕνα στρατιώτη, σὲ παραπονετικὸν τόνο.

Κεῖνος δὲν τολμάει νὰποφασίσῃ.

— Νὰ ρωτήσω τὸν κύρ λοχία.

Ζυγόνει.

— Κύρ λοχία, θέλουμε νὰ τοὺς λύσουμε. Τί λέτε; ρωτᾶει ὁ στρατιώτης.

Κεῖνος συλλογιέται γιὰ νὰ θυμηθῆ τί ὀρίζει ὁ κανονισμὸς σὲ τέτοιες περιστασεῖς.

— Λύστε τους, τοὺς κακόμοιρους, λέει ἡ Ρίκα σ' ἕνα συμπονετικὸν τόνο.

— Αἰ, ἀφοῦ τὸ θέλει κ' ἡ κοπέλα, ἄς τῆς κάνουμε τὸ χατήρι. Λύστε τους, διατάζει ὁ λοχίας.

Οἱ στρατιώτες ἀρχίζουσε νὰ τοὺς βγάζουσε ἀπὸ τὰ χέρια τὰ σίδερα. Ἐνας τρίβει δυνατὰ τὸ χέρι του ποῦχε κοκκινίσει στὸν καρπὸ γιὰτι εἶχε μαζωχτῆ ἐκεῖ ἔλο τὸ αἷμα.

— Πλήγιασε, μουρμούρισε ἀλείφοντας μὲ σάλιο τὸ χέρι του γιὰ νὰ ξεμουδιάσῃ.

Μπαίνει ἕνας ἕνας στὸ σταῦλο.

— Ἐδὼ μαζί μὲ τᾶλογα, λέει ἕνας φυλακισμένος.

— Ἄκου καὶ τί ὠρατὰ ποὺ μυρίζεις. Καβαλίνα καὶ κάτουρο.

— Μὰ ποῦ θὰ πλαγιάσουμε, ρὲ ἀδερφε, στὸ Θεό σας; Πάνω στὰ κάτουρα;

Ὁ στρατιώτης παίρνει αὐστηρὸ ὕφος.

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, τὸ ξενοδοχεῖο τῆς Μεγάλης Βρετανίας θέλεις; λέει.

Ὁ χατζῆς μπαίνει στὴ μέση.

— Γιὰ σωπάτε, κἀτι θὰ γίνῃ, λέει.

Βγαίνει καὶ σὲ λίγο ξαναγυρίζει μὲ δυὸ ἀγκαλιὲς ἄχυρο στὰ χέρια.

— Γιὰ νὰ φάμε μᾶς τόφερες; ρωτᾶει ἕνας.

— Τώρα θὰ δῆτε.

Ὁ Κατζῆς ἀρχίζει νὰπλώνη τᾶχυρα, πάνω στὸ βρεγμένο πάτωμα.

— Ἐτσι μάλιστα, λέει ἕνας.

— Στρώμα πουπουλένιο, λέει ἄλλος.

— Βάρδα μόνο ἀπὸ καμιά κλωτσιὰ ἄλγου, πάνω στὸν ὕπνο.

— Μακάρι νὰ γίνῃ αὐτὸ. Θὰ πάρῃ ἀποζημίωση ἡ φαμίλια μου ἀπὸ τὴν κυβέρνηση, ἂν πάθω τίποτε.

— Καλά. Ἐτοίμασε μιὰ μεγάλη σακκούλα.

— Σὴν τὸ σκυλλὶ στὸ ἀμπέλι θὰ πᾶς.

— Τότε λοιπὸ νὰ κάνουμε βάρδειες, ἕνας νὰ κάθεται ἔμπροσθεν γιὰ νὰ φυλάῃ τᾶλογα κ' οἱ ἄλλοι νὰ κοιμούνται.

Βρεθήκανε σύφωνα. Ὁ χατζῆς ξεναγύρισε μ' ἕνα μαῦρο λυχνάρι στὸ χέρι ποὺ τόμπηξε στὸν τοῖχο, μέσα σὲ μιὰ τρύπα.

— Τώρα δὲ σὰς λείπει τίποτα, εἶπε ὁ χατζῆς.

— Δόξα σοὶ ὁ Θεός, φώναξε ἕνας.

Ἡ πόρτα ἐκλείσει κ' ἕνας στρατιώτης κάθησε ἀπόξω σκοπὸς νὰ τοὺς φυλάῃ...

Τώρα εἶτανε μαζεμένοι ἔλαι γῦρο στὸ τζάκι. Ἡ φωτιὰ εἶτανε ἕνα χαρούμενο θέαμα. Σωζήτουσανε γιὰ τοὺς φυλακισμένους.

— Μὰ γιὰτι τοὺς βασανίζετε ἔτσι; ρώτησε ἡ Ρίκα.

— Δὲ βαρεῖσαι κυρά μου. Λύπηση θέλουσε τὰ παληρόσκυλλα;

(Ἀκολουθεῖ)